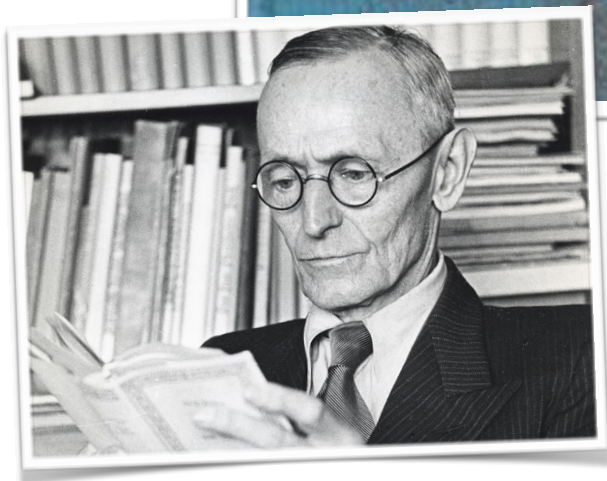
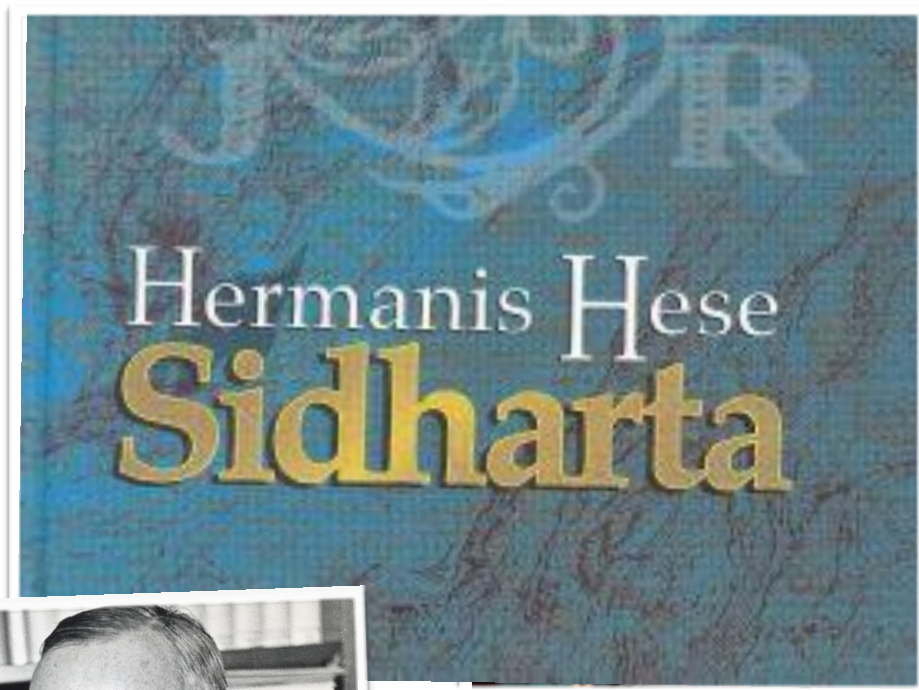


Sidharta

Hermanis Hese



Sidharta

Hermanis Hese

LASĪTĀJA ROKASGRĀMATA¹

Jautājumi un tēmas diskusijām

IEVADS

Hermaņa Heses īso romānu "Sidharta" dažreiz sauc par reversā misionārisma paraugu², mēģinot Rietumos sastīt tipisku Austrumu garīgo meklējumu un piepildījuma stāstu. Lai vai kā, šī mānīgi vienkāršā un fragmentārā pasaka, kas nosaukta galvenā varoņa vārdā, nesniedz ierastus risinājumus jautājumiem, kas tajā uzdoti. Uzsverot Sidhartas personības pašpārliecinātību, Hese nepārprotami liek manīt, ka darbs ir gan Rietumu, gan Austrumu intelektuālās tradīcijas savijums.

Stāsts par Bramina dēlu, kurš pamet mājas, lai meklētu dziļu un nebeidzamu piepildījumu, beidzas tajā pašā vietā, kurā sācies: pie upes, Sidhartas un Govindas draudzībai esot pašā plaukumā. Taču noveles pirmie vārdi dod mājienu, ka tās kodols tiks meklēts un atrasts pretstatu virknēs: "Mājas ēnā, saules gaismā līdzās laivai, kas atradās upes krastā" (3. lpp). Nekavējoties gaisma tiek pretstatīta ēnai un mājas nesatricināmība tiek pretstatīta laivai, kas liegi ļaujās upes plūsmai, iezīmējot Sidhartas dzīvi nākotnē kopā ar laivinieku Vasuveda. Katra no

¹ Avots: <https://www.penguinrandomhouse.com/books/286568/siddhartha-by-hermann-hesse/9780142437186/readers-guide/> (tulkots bez saskaņojuma; tulkoja Linda Vītuma)

² *reverse missionary activity* - pretstats ierastai izpratnei par misioāru darbu; ticībai tiek pievērsti paši ticības sludinātāji

noveles divpadsmit nodaļām dalās divās daļās, rādot Sidhartu vienlaikus esam krīzē un jauna sākuma meklējumos.

Viens no būtiskajiem jautājumiem, ko apdomāt, ir - vai Sidharta dodas meklējumos, jo jūtas nemierā ar to, ko piedzīvo, vai arī tāpēc, ka viņā ir redzējums par to, kurp viņš dodas. Viņš noliedz intelektuālās un rituālās mācības, ko piedāvā tēvs un citi Bramini; noliedz strikti atturīgo askētu mācības; atsakās no iespējas kļūt par Gautama, paša Budas mācekli; atsakās no apnicīgās materiālās labklājības labumiem; un pat no sava dēla sargājošās lomas viņš atsakās. Vienā no brīžiem Sidharta saka, ka viņa dzīve esot kā "veca āda, kas pamet čūskas ķermeni" (35.lpp). Čūskas, kas met veco un iegūst jaunu ādu, tēls paspilgtina kontrastu starp viņa nodomu un notikumu dabisko ritējumu viņa dzīvē. Ja mēs noticam, ka Sidharta attīstījās un tā nebija vienkārši apstākļu maiņa viņa meklējumu ceļā, varam jautāt, cik liela loma ir bijusi viņa gribai, sasniedzot apgaismību stāsta noslēgumā. Vērotājam no malas aina, kurā Govinda lūkojas pie upes sēdošā senā drauga sejā, varētu šķist kā vienkārša senu draugu atkalsatikšanās. Tomēr mums tiek teikts, ka tas, ko Govinda redz, viņam atgādina Gautamas smaidu, visiem zināmā "Paša Budas" smaidu, tā, kura māceklis Govinda ir bijis visu savu mūžu.

Noslēgumā norādot, ka Sidharta ir Buda, Hese piedāvā, ka stāsts ir vairāk vai mazāk tāds, kādi parasti ir stāsti par Budu. Ir svarīgi, ka Sidhartam ir dots tāds pats vārds, kāds bija cilvēkam, kas kļuva zināms kā Buda. Stāsta galvenā varoņa dzīves sākuma notikumi ir ļoti tuvi tam, kādus mēs zinām par Budas dzīvi. Grāmatas trešajā nodaļā romāna varonis Sidharta satiek Gautamu, vēsturiskā Budas prototipu, un sarunas laikā atsakās sekot viņa idejām un kļūt par vienu no mācekļiem, kuru vidū ir arī viņa draugs Govinda. Ļaujot Sidhartam doties pašam savā ceļā, Hese aktualizē jautājumu par skolotāja un

mācekļa attiecībām, vai un kā skolotāja paustā mācība var ieplūst māceklī.

Tā ir tikai viena no ainām, kurā Sidharta satiek cilvēkus, kuriem esot ko viņam mācīt un kuru mācības viņš atzīst par dažādos veidos nejēdzīgām –Braminu mācība, kas ved pie prāta varenības, bet ne pie laimes; askētu mācība, kas ierāda izturību, bet neko vairāk; Kamalas mīlas māksla, kurā tā arī nekad neieplūst mīlestības gars un merkantīlā uzņēmēja Kamasvami mācība, kas ved vien pie neremdināmas sapīšanās priekšmetos un lietās. Mētājoties no vienas galējības otrā, Sidharta beidzot nokļūst pie klusā, klausīties spējīgā laivinieka Vasudevas. Vasudevas īpašā spēja pārceļ cilvēkus no viena krasta uz otru kļūst par tādu kā simbolu gara veselumam, kuru Sidharta ir meklējis. Un teju bezvārdu domu apmaiņa starp šiem abiem ved Sidhartu pie viņa meklējumu augstākā punkta. Hese stāsta stāstu un tā vien šķiet, ka atrisinājums ir stāstos iemiesotie pretstati, kurus ir visai grūti ietērpt vārdos, un atliek vien stāstīt stāstu ar visiem tā notikumiem. Vienlaikus Sidhartas meklējumu cienīgā manierē Hese arī mums jautā, vai vārdos var ietērpt dziļākās patiesības vai arī vienīgais, ko vārdi spēj paveikt, ir sagatavot mūs šo patiesību piedzīvošanai.

PAR HERMANI HESI

1960-tajos gados īpaši Amerikas Savienotajās valstīs Hermaņa Heses noveles bija populāras jaunu lasītāju vidū, kuri saskatīja galvenajos varoņos līdzības ar saviem jēgas meklējumiem pasaulē, kas bija satraukumu pilna. Heses netiešās atsauces uz mitoloģiju, īpaši uz Āzijā populārajām tēmām, un viņa nepārtrauktais vadmotīvs par indivīdu, kurš tiecas pēc veseluma pretstatā pasaules piedāvājumam piesūcināties ar viedokļiem un masu kultūru, uzrunāja jauno paaudzi, kura bija jaunu vērtību meklējumos.

Dzimis Dienvidvācijā 1877.gadā, Hese ir nācis no skolotu misionāru - rakstnieku ģimenes, kurai bija ciešas saites ar Indiju. Tik agrīni piedzīvotā saskare ar Āzijas filozofijām un reliģijām, kas tiek skatīta un apdomāta, izmantojot modernās Eiropas intelektuālo tradīciju disciplinētību, dod Hesem vienu no galvenajiem materiāliem, kas tiek izmantots viņa stāstos un novelēs, īpaši Sidhartā (1922) un Ceļojums uz Austrumiem (1932).

Kā jauns cilvēks Hese raksta dzeju, bet panākumus gūst viņa pirmā novele Pēteris Kamencinds (1904). Ienākumi, kas gūti no šīs grāmatas, ļāva Hesem ar sievu pārcelties uz Šveici un pilnībā nodoties rakstīšanai. Pirmā pasaules kara sākumā 1914.gadā Hese ir uzrakstījis vēl vairākus citus sacerējumus un ir sācis rakstīt grāmatu recenzijas un rakstus, kas padarīja viņu par nozīmīgu viedokļa līderi tā laika literārajā sabiedrībā.

Kara laikā Hese aktīvi iesaistījās palīdzības sniegšanas aktivitātēs. Depresija, viņa pacifistisko uzskatu kritika un kāds lērums personisko krīžu, kas savijās ar parādību, ko pats Hese sauc par "kara psihozi", bija iemesli, kuru dēļ viņš uzsāka psihoanalīzi pie psihoanalītiķa J.B.Langa, Karla Junga skolnieka. No šo gadu pieredzes tapis darbs "Demians" (1919), novele, kuras galvenais varonis ir ierauts virpulī starp kārtību mīlošo buržuāzisko eksistenci un viesuļveidīgo un vilinošos pasaules juteklisko pusi. Šī dihotomija ir vērojama arī Heses turpmākajos darbos Sidharta (1922), Stepes vilks (1927) un Narciss un Zeltmute (1930). Savu *magnum opus*, Stikla Pērlišu Spēle (1943) Hese rakstīja divpadsmit gadus. Tieši šī novele tika īpaši citēta, kad 1946.gadā Hese saņēma Nobela Prēmiju Literatūrā. Hese nomira Šveicē 1962.gadā.

Raksturojot savu dzīvi kā "krīzes un jaunus sākumus", Hese rakstīšanu redzēja kā tiešu savas personiskās attīstības izpausmi un

varoņus kā savas dzīves posmu atspoguļojumus. 1950-tajos gados Hese skaidro savu darbu galveno tēmu: "No Kamencinda pie Stepes Vilka un Jozefa Knehta [Stikla Pērlīšu spēles galvenā varoņa] - viņi visi var tikt raksturoti kā personības, sevis kodola sargātāji (reizēm kā SOS saucieni)."

DISKUSIJAS JAUTĀJUMI

Ko Sidharta domā, sakot, ka esot jāatrod "ceļu ceļš" (17.lpp)? Kāpēc viņš ir tik pārliecināts, ka nedz Bramini, nedz askēti to nav atraduši?

Vai Gautama jēdzīgi atbild Sidhartas apglavojumam, ka "nevienam atbrīvošana nav dota caur mācību" (32.lpp)? Kāpēc Sidharta nekļūst par vienu no Gautamas sekotājiem?

Kāda ir saikne starp drauga Govindas zaudēšanu, jo draugs kļūst par Gautamas sekotāju, un Sidhartas "atmošanos"? Ko nozīmē vārdi, ka "cilvēks, kas atmostas, ir ceļā pie sevis" (37.lpp)?

Ko nozīmē Sidhartas sapnis, kurā Govinda kļūst par sievieti?

Kāpēc Sidharta vienlaikus mīl un ienīst "bērnu cilvēkus"? Kāpēc būšana askētam rada nošķirtības sajūtu viņu starpā?

Kāpēc, pēc pamošanās pie upes, Sidharta saka: "Man nav nekā, es neko nezīnu, es neko nevaru darīt, es neko neesmu iemācījies. Cik gan tas ir brīnumaini!" (84.lpp)?

Kā Vasuvedas spēja tik dziļi klausīties ir saistīta ar to, ka viņš "nav vārdiem draugs" (94.lpp)?

Kāpēc Kamalai satikt Sidhartu bija tik pat labi, kā redzēt Gautamu?

Kāpēc brīdī, kad Sidharta vairs nevar nošķirt daudzās balsis, kuras dzirdamas upē, viņš jūtas, ka "ir iemācījies visu, ko par klausīšanos var iemācīties" (118.lpp)?

Kāpēc Vasudeva pameta Sidhartu?

Kāpēc Govinda domā, ka Sidhartas mācība izklausās muļķīgi?

Kāpēc stāsts beidzas brīdī, kad Govinda domā par "visu to, ko viņš dzīvē ir mīlējis", lai arī burtiski pirms brīža ir atgādinājis Sidhartam, ka Gautama "mums aizliedz sirdi zemes mīlestības pinekoļos tīt" (132.lpp; 128.lpp)?

Vēl pārdomām

Kā mēs varam zināt, kurš ir mūsu īstais skolotājs?

Vai gudrību var iemācīt?

Kādas ir vārda un gudrības attiecības? Vai vārdi stiprina vai ierobežo gudrību?

LĪDZĪGA LASĀMVIELA

Bhagavagīta (1. un 2.gs CE)

Nozīmīgs Hinduistu teksts, kurā ir dzīvelīgi dialogi starp kareivi Arjunu un Krišnu par to, kā cilvēks var dzīvot dzīvi saskanīgi un sasniegt izpratni par savas eksistences jēgu.

Dhammapāda (3.gs BCE)

Viens no senākajiem un vislabāk zināmajiem Budistu tekstiem, kas ir pārsteidzošu aforismu apkopojums, skaidrojot sarežģītu morālo sistēmu, kuras mērķis ir apgaismība un atbrīvošanās no ciešanām.

Ralfs Valdo Emersons (*Ralph Waldo Emerson, The Oversoul (1841)*)

Šī eseja par universālo garu, kas caurvij visu eksistenci, ir Hindu un Budistu domu piesūcināta un tiek skatīta caur pašpaļāvīgas Amerikāņu transcendentālās filozofijas prizmu³.

Johans Volfgangs Gēte "Jauna Vertera ciešanas" (1774)

Šī vēstuļu formātā rakstītā novele ataino drosmi ņemošo un galu galā dzīvību laupošo absolūto patiesību un mīlestības meklējumu mokas.

Janwillem van de Wetering, Empty Mirror: Experiences in a Japanese Zen Monastery (1973)

Labi zināmais Nīderlandiešu mistēriju rakstnieks, izmantojot paskarbo humora izjūtu, apraksta savus uzcītīgos mēģinājumus apgūt un izkopt garīgās prakses noslēpumaino un īgno Zen meistarū vadībā.

³ Te viens Rīgas Laiks raksts par šo: <https://www.rigaslaiks.lv/zurnals/dzive-bez-dieva-430>